

Ludo Pivný

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
36/2013
14. september 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

CHULIGÁNI VYHÁŇAJÚ
DIVÁKOV ZO ŠTADIÓNOV
Strana 4.

USPORIADANÁ SPOLOČNOSŤ
OCHRAŇUJE STARŠÍCH
Strana 5.

VÍKEND-NEVÍKEND,
ROLNÍKOM VEĽÍ POČASIE
Strana 6.

ŽELEZNICA, ČO SPÁJA
MINULOSŤ S BUDUCNOSŤOU
Strana 8.

AJ ČLOVEK POTREBUJE
LAHKÉ KRÍDLA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Vo Švajčiarsku s okamžitou platnosťou odstúpil jeden z najplnokrvnejších nielen miestnych, ale aj európskych bankárov. Dôvod: samovražda jeho najbližšieho spolupracovníka, vyše päťdesiatročného skúseného švajčiarskeho finančníka. Dôvodom neboli finančné nezrovnalosti ani úspešná finančná stratégia – ale metódy a tlak, ako sa to dosahovalo. Aspoň tak vykladá rozlúčkový list rodina. Ešte to bude dlho téma...

Ako sa to však týka nás Slovákov? Samotný prípad ani nie, ale diskusia, ktorú v Európe a v zámorí vyvolal o hraniciach takrečeno bankovej brutality a krvilačnosti, neúnosnosti vnútorných postupov bankovníctva liberalizovaného kapitalizmu a terajšej podoby finančného kapitalizmu. Inými slovami – vyvolalo to diskusiu, či metódy bankového sveta už nepresiahli každú únosnú hranicu. A týmto je diskusia zaujímavá aj pre nás. Nejde o bankrot banky, ale o bankrot metód bankového sveta, resp. o to, že ani samotní tvorcovia finančnej politiky nemôžu uniesť takpovediac „frankenštajna“, ktorého finančný kapitalizmus vytvoril. Táto diskusia o únosnosti a znesiteľnosti, vlastne o neúnosnosti a neznesiteľnosti – nech sa už samotný prípad bude vyvíjať akokoľvek – to je to podstatné. Diskutuje sa, pochybuje sa, nehovorí sa o zisku a stratách, ale o znesiteľnosti pre človeka, o morálke. Takpovediac o ľudskej tvári vnútri finančných „chrámov“. A to je pre nás to podstatné – uvedomiť si, že sú iné hodnoty, iné kritériá, iné meradlá ako plusy a mínusy, zisky a straty, dal a má dať – že ľudský život a život národného spoločenstva, starých i nových generácií treba merať inak.

Ako? Pre odpoveď si musíme ísť do tak všedných, ako aj zlomových dní a časov nášho slovenského príbehu, v mnohom príbehu matičného, a byť proti všetkému, čo sa nám priecí a čo sa priecí zdravému ľudskému rozumu. Dnes všetci stojíme pred otázkou, či morálka a ľudskosť je alebo nie je súčasťou našej národnej povahy – a tým aj národnej politiky.

Dušan D. KERNÝ

R - 2013039

Patriotizmus a nacionalizmus v Európe splynuli do pojmu vlastenectvo

Rozvoj Slovákov nebol v Uhorsku možný

Peter MULÍK – Ilustračné foto: internet, zdroj: raoulwallenberg.net

V slovenskej verejnosti sa v posledných desaťročiach často stretávame s porovnávaním patriotizmu a nacionalizmu (dokonca aj pápež Ján Pavol II. sa venoval tejto téme práve u nás), pričom tieto dva pojmy chápeme ako prejavy vlastenectva, ale niekedy ich staviame proti sebe. Patriotizmus hodnotíme pozitívne a nacionalizmus negatívne. Bez hlbšej analýzy týchto dvoch javov nemožno zaujať záver, ktorý by nebol zjednodušený a skreslený. Napriek tomu veľa slovenských intelektuálov a politikov sklzáva práve k takémuto nevedeckému nazeraniu a hodnoteniu.

Paradoxne uhorský patriotizmus zničili maďarskí nacionalisti.

Nemožno predkladať celý diaľozón názorov a definícií na túto problematiku. Obmedzíme sa na jednoduché logické dedukcie. Predovšetkým treba povedať, že patriotizmus je jav oveľa starší ako nacionalizmus v modernom chápaní tejto ideológie.

■ UŽ OD ANTIKY

Už v antike a v starých feudálnych monarchiách sa za prejav patriotizmu považovala schopnosť

obetovať sa za štát a ochota brániť ho. Nesúviselo to priamo so stotožnením sa s národným celkom, ale veľakrát prerastal do tejto dimenzie. Napríklad vo vojnách medzi gréckymi štátmi (Sparta, Atény, Macedónia atď.) sa prejavoval patriotizmus (aténsky, spartský) viazaný k štátnej príslušnosti (polis), ale v obrane proti perzskej hrozbe sa prejavil aj ako grécky nacionalizmus, viazaný na spoločný jazyk, kultúru a náboženstvo. Vo feudálnej Európe bol

boj Francúzov proti Angličanom pod vedením Jany z Arku znakom patriotizmu, ale aj formy nacionalizmu. Oslobodenie Iberského polostrova od Arabov domácim románskym obyvateľstvom (10. – 15. stor.) bolo hlavným impulzom na sformovanie španielskej národnej individuality. Rovnako husitské hnutie v Čechách je klasickým príkladom spojenia patriotizmu a nacionalizmu. Nemalo iba náboženský a sociálny charakter, ale jeho podstatnou črtou bolo

české národné uvedomenie, ktoré Čechov zachránilo pred úplnou germanizáciou.

■ MULTIETNICKOSŤ

Spojenie patriotizmu a nacionalizmu obyvateľov určitého regiónu je v dejinách skôr výnimkou než pravidlom. Väčšina štátnych celkov bola multietnická (Rímske impérium, Franská ríša, Habsburská ríša, Osmanská ríša, Ruská ríša, ale aj anglické, francúzske a poľské kráľovstvo) a pod pojmom patriotizmus sa rozumela vernosť a oddanosť panovníkovi a týmto nadnárodným celkom.

V stredoveku si ľudia uvedomovali rozmanitosť jazykov. A hoci iba šľachta tvorila výsadnú „natio“, viazanú iba na štát, na univerzitách sa študenti delili aj na základe etnickej príslušnosti, čo bola tiež „natio“, ale v inom zmysle. Slovákov označovali, okrem pojmu „hungarus“ (podľa štátnej príslušnosti), veľmi často aj ako „pannonus“ alebo „slavus“, čo je dôkaz toho, že aj v univerzalisticky chápaných monarchiách, kde panovník spravoval nie etniká, ale jednotný „populus christianus“, existovalo vedomie etnickej individuality. Má to svoje teologické východiská. V Starom zákone sa za vyvolený národ považoval iba Izrael v prísne vymedzenom etnickom – národnom zmysle. Novozákonný „vyvolený Boží ľud“ sa už neviazal na etnicitu, ale iba na prijatú vieru.

(Pokračovanie na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Štefana NIŽŇANSKÉHO, bývalého riaditeľa Slovenskej televízie

Na obrazovky kvalitu a nie vulgárnosť

• V parlamente sa objavila iniciatíva, ktorej cieľom je obmedziť narastajúci trend vulgarizácie, perverzности, hraničnej krutosti a všadeprítomnej obscénnosti.

Sledujem ich, viem aj o najaktuálnejšej a považujem ich nielen za legitímne, no tiež za prospešné a potrebné. Nemyslím si však, že nasmerovanie priamo do prostredia komerčných televízií niečo pomôže. Vyzývať, upozorňovať, žiadať i protestovať je potrebné podľa mňa smerom k zákonodarcom, výkonnej moci aj regulačným orgánom. V tomto prípade k Rade pre vysielanie a retransmisiiu.

• Ako je to naozaj so zvyčajným

tvrdím predstaviteľov médií: diváci/poslucháči si to žiadajú...

Je to len zásterka, primitívna výhovorka. Problém aj riešenie vidím však inde a v inom: v upevnení postavenia i v rozvoji verejnoprávných médií. Pri kvalitnej programovej ponuke by bol viditeľný rozdiel, aj divák na Slovensku by rád a často použil diaľkový ovládač smerom ku kvalite, k hodnotám, ku kultúre, k športu, k ušľachtilej či intelektuálnej zábave. Stačí pripomenúť, že televízna zložka RTVS vysiela na začiatku septembra 2013 na dvoch programových okruhoch, kým Česká verejnoprávna televízia poskytuje svojim koncesionárom už šesť programových služieb.

• Je na Slovensku dostatočný divácky či poslucháčsky potenciál, ktorý by „uživil“ médium vyhýbajúce sa vulgárnosti a obscénnostiam?

Divácka verejnosť u nás sa po prevrate chytila sama do hľbokej pasce – dala sa nalákať na niečo nové, na cudzie, pokrivené vzory, idoly, bulvár. Štát mal už vtedy zohrať dôležitejšiu a dôslednejšiu úlohu v ochrane morálky, etiky, kultúrnosti. Vytvorením kvalitnej alternatívy, mediálnej autority zastrešujúcej najkvalitnejších tvorcov, ktorí sa neženu len za peniazmi či mediálnou slávou na prvých stránkach bulvárnej tlače.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK

Foto: archív

V SNN 37/2013
SI PREČITATE

■ Prešovský novembrový masaker 1918 si vyžiadal vyše päťdesiat obetí
■ K významným okamihom slovenského národa patria Pribinove oslavy v roku 1933
■ Prvé lietadlo v histórii ľudstva uniesli už agenti vládcu Karola Habsburského

Patriotizmus a nacionalizmus v Európe už zväčša splynuli do jedného pojmu vlastenectvo Rozvoj slovenského národa nebol v Uhorsku možný

(Dokončenie z 1. strany) - Tento kresťanský univerzalizmus, s latinčinou ako jeho základným zjednocujúcim prvkom, sa stal na tisícpäťsto rokov nosnou ideológiou všetkých európskych štátov. Až reformácia, podporujúca rozvoj živých jazykov, urobila trhlinu v tejto schéme. Aj v iných civilizačných okruhoch (islamskom, čínskom) sa uplatnil tento nadetnický univerzalizmus, stojaci na spoločnej kultúre a náboženstve. V spisoch mysliteľov, ktorí ako prví formulovali teóriu moderného štátu, Machiavelliho, Hobbesa a Jeana Bodina, je idea národnosti a národa úplne oddelená od definícií platných pre štát.

■ SLOVENSKÁ DILEMA

A čo Slováci v uhorskom multietnickom štáte? Naši slovenskí predkovia ako pôvodné obyvateľstvo severného karpatského oblúka sa celé stáročia aktívne podieľali na budovaní a obrane uhorskej vlasti (Pro patria et libertate!).

Boli teda uhorskými patriotmi. Od uhorského vlastenectva sa nedíštancoval ani Ján Baltazár Magin, ani Matej Bel, ani bernolákovci, ani štúrovci a hoci Slováci v 19. storočí pochopili, že myšlienku uhorského patriotizmu zdeformovali stúpenci maďarského nacionalizmu (paradoxne to bola najmä uhorská šľachta), ešte aj v programoch Slovenskej národnej strany a Slovenskej ľudovej strany (pred rokom 1918) sú tézy o uhorskom vlastenectve.

Na druhej strane si slovenské elity inšpirované nemeckými romantikmi, ale najmä Herderom a Fichtem, že národ je ako živá bytosť, ktorá sa vyvíja podľa vyššej, vedomím nevnímajnej sily – ducha národa (Volkgeist), uvedomovali potrebu dosiahnutia optimálnych podmienok na rozvoj slovenského národa. Vonkajšími znakmi tohto ducha národa je spoločenstvo jazyka, vernosť zvykom, kultúre a folklóru. Zachovanie a rozvoj týchto národných osobitostí Slovákov nebol možný v spoločnom štáte

s Maďarmi, čoraz viac ovládanými ich šovinistickou ideológiou pretvorenia Uhorska na jednonárodný štát. U Slovákov druhej polovice 19. storočia sa teda dostali do rozporu ich pocity uhorského, resp. rakúsko-uhorského patriotizmu s ich presvedčením ako národovcov (nacionalistov), pre ktorých politický národ, totožný s hranicami štátu, nespĺýval so skutočným moderným (etnicko-kultúrnym) chápaním národa.

Pre vlastencov z národov bez vlastného štátu bolo nevyhnutnosťou vybudovať štát pre svoj ľud, aby sa domáca kultúra mohla chrániť pred cudzou nadvládou. Už v 19. storočí tak môžeme rozlíšiť dva druhy nacionalizmu. Na jednej strane je to nacionalizmus starodávnych národných štátov, ku ktorým patrí Francúzsko a Anglicko, ktoré boli vytvorené na základe politickej väzby a dokonca i na základe voľby. Na druhej strane je tu nacionalizmus národov bez štátu, pre ktoré má kultúra a jazyk prednosť

pred politickým zorganizovaním a národ je utópiou budúcnosti, typom sekularizovaného náboženstva.

■ NÁRODNÝ ŠTÁT

Nie je ďaleko čas, keď sme sa mohli stretnúť s tvrdením predstaviteľov spoločenských vied o tom, že dlhá, asi jeden a pol storočia trvajúca epocha, v ktorej hral významnú úlohu prvok etnicity či nacionalizmus a v ktorej dochádzalo k výrazným prejavom národných či nacionalistických hnutí, sa aspoň v podmienkach Európy a Severnej Ameriky chýli ku koncu. Nasvedčovalo tomu výrazné oslabenie národných, ekonomických i politických hraníc a bariér po druhej svetovej vojne. Tieto trendy boli a sú späté s predtým nebyvalým pohybom obyvateľstva, umožneným rozvojom dopravy, výmenou informácií, hospodárskou integráciou a vytváraním nadnárodných (nadštátnych) ekonomických celkov. Politické a hospodárske zmeny posledných rokov rozhodným spôsobom ovplyvnili vývoj v Európe. Vo väčšine európskych štátov patriotizmus a nacionalizmus splynul do jedného pojmu - vlastenectvo. Do polovice 19. storočia sa však patriotizmus podobal asi najviac na stav, ktorý pretrváva vo Švajčiarsku. Nie reč, ale územie určovalo cit patriotov. Koniec 20. storočia ukázal, že vývoj smeruje k vytváraniu jednonárodných štátov. Nakoniec rozpad Sovietskeho zväzu, Južoslávie a Československa to potvrdzuje. Predpokladalo sa, že národný štát zaručí nielen slobodný politický vývoj každého národa, ale aj autonómny rozvoj svojej kultúry.

V slovenskom prípade sa toto pravidlo nepotvrdilo. Za 20 rokov samostatnosti je naša kultúra sústavne pripútaná k susednej českej kultúre, ktorá ju desaťročia ako dominantná silne ovplyvňovala a do istej miery aj deformovala.

Autor je historik a tajomník Matice slovenskej.

Vymierame a zbavujeme sa vlastnej zeme a vzácnej vody Keď išlo o našu samostatnosť

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Od aklačného hlasovania vtedy ešte poslancov Slovenskej národnej rady uplynulo už dvadsaťjeden rokov. Viacerí z nich sú dodnes členmi zákonodarného zboru. Lenže ani jeden zo súčasných poslancov NR SR nehlasoval za prijatie Ústavy Slovenskej republiky v roku 1992. Vtedajší poslanci zastupujúci maďarskú menšinu demonštratívne opustili rokovaciu sálu a poslanci za KDH hlasovali proti prijatiu ústavy. Najskôr sa o ústave vyjadrovali, že nie je dobrá, neskôr ich vtedajší predseda tvrdil, že vedeli, kam Mečiar Slovensko dovedie.

Pravda, všetko to bola propaganda, boj o moc, ale len o takú, aby Slovensko nemalo stranu so silnou pozíciou pri presadzovaní národnostných záujmov. Výsledkom bol teda štát, ktorý nevznikol konsenzom všetkých politických strán.

■ DEŇ ÚSTAVY

Po vzniku Slovenskej republiky sa stalo tradíciou, že na Deň ústavy Národná rada Slovenskej republiky otvorila svoje brány pre širokú verejnosť. Občania potom mohli využiť prítomnosť poslancov a priamo s nimi diskutovať o akýchkoľvek otázkach. Do tejto tradície vstúpil až Richard Sulík počas vlády Ivety Radičovej a zmenil dátum dňa otvorených dverí na 17. november. Aj keď tento deň nemal s ústavou nič

spoločné, koalíčná väčšina si presadila svoje. Pochopiteľne, že 17. novembra médiá nepripomínali zrod slovenskej ústavy, ale „holé ruce v Praze“, čím sa atmosféra okolo

VÝROČIE

prijímania ústavy a s ňou spojené informácie o štátotvornom akte dostali mimo mediálneho záujmu. A čo nie je v médiách, akoby nebolo, vravia súčasní mediálni analytici... A čosi na tom je.

Súčasná vláda vrátila späť tradície z hlavy na nohy a Deň ústavy je súčasne dňom otvorených dverí v parlamente. Niektoré strany sa usilujú odvrátiť pozornosť potenciálnych voličov na komerčnú stránku podujatia a priestorom parlamentu

dávajú gastronomický charakter. Ibaže občana neoklamú. Mnohí prišli 1. septembra do budovy NR SR preto, aby svojim voleným zástupcom povedali, čo si myslia o ich práci. Nijaké kulinárske zázraky ani folklórne skupiny nedokázali prehlúšiť nespokojnosť občanov s prácou politikov.

■ NA DEVÍNE

Neformálnou, no o to úprimnejšou oslavou Dňa ústavy sa stal Devín. Už dvanásť rokov 1. septembra organizuje Stála konferencia slovenskej inteligencie SLOVAKIA PLUS stretnutie národných síl pri sútoku Dunaja s Moravou. Na tomto mieste nikdy nechýbajú bývalí poslanci, ktorí sa zaslúžili o samostatný štát. Každý rok rastie počet účastníkov,

pripomínajúcich si dejinné udalosti Slovákov, ale aj kriticky hodnotiacich súčasnosť. Keďže tohto roku si pripomíname 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie, profesor Milan Ďurica upozornil na osobnosť nášho panovníka Rastislava v histórii Slovákov a Európy i na smutnú skutočnosť, že o ňom mladá generácia takmer nič nevie. Predseda SKSI SLOVAKIA PLUS Viliam Hornáček poukázal na súčasné problémy sloven-

skej spoločnosti, ktorej historicky prvý raz hrozí demografický zánik. Vymierame a zbavujeme sa vlastnej zeme a vody, nenahraditeľného bohatstva národa. To je smutná realita, ktorú politické elity nechcú vidieť. V parlamente po prvý raz nemá zastúpenie strana so slovenským národným programom. Stretnutie pod hradom Devín sa stalo pre národné sily obdobou anglického Hyde Parku, obohateného o symbolickú slovanskú vatru.

VŠIMLI SME SI

Zlatá kniha SLOVENSKA

Dokumenty o štátnosti

Slovenský mysliteľ Vladimír Clementis už ako dvadsaťpäťročný napísal sentenciu, ktorá nás aj dnes privádza do úzadia: „Tradícia je putom pre životaschopných!“

Každý národ je povinný pestovať si sebaúctu cez poznanie vlastných dejín a prostredníctvom významných dokumentov upevňovať svoju dôstojnosť. Odvaha k skutkom je mierou životaschopnosti národa. Zlatou knihou Slovenska vraciame milovanému slovenskému národu istotu sebavedomia, ktoré mu utlačovatelia cez veky zámerne upierali. Dokumenty o Slovenoch od najstarších antických autorov, o starých Slovákoch, o staroslovenčine, zapísané v starých dielňach scriptórií

doma aj v Európe, o vládcach Pribinovi, Rastislavovi a Svätoplukovi, nájdené v Tajnom vatikánskom archíve, jednoznačne potvrdzujú našu národnú identitu, legitímujú vážnosť a význam staroslovenského písomníctva a kultúry pre život Slovákov. Potvrdzujú a dokazujú naše dlho popierané právo na sebaurčenie. Preto je pre náš národ takým darom aj záväzkom vznik nezávislej a demokratickej Slovenskej republiky 1. januára 1993. Knihu zostavil spisovateľ Drahošlav Machala s odbornou spoluprácou s historikom prof. Richardom Marsinom. Jej dvadsaťročie si práve knihou ZLATÁ KNIHA SLOVENSKA, ktorá v Matici slovenskej vychádza, pripomíname. (red)

Matica obdržala darom od SNS Popradské memorandum Žiadosti slovenských vlastencov Bruselu

Predseda Slovenskej národnej strany (SNS) Andrej Danko odovzdal predsedovi Matice slovenskej Mariánovi Tkáčovi Žiadosti slovenských vlastencov Bruselu – Popradské memorandum. Popradské memorandum je v histórii samostatného Slovenska prvý dokument, ktorým politická strana žiada a navrhuje kroky na zásadnú zmenu Európskej únie.

Obaja predstavitelia sa stretli v sobotu 7. septembra v Železníku pri Giraltovcich v okrese Svidník na slávnostiach pri príležitosti 150. výročia Matice slovenskej a 150. výročia príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda na územie Slovenska.

■ DISKUSIA

Národniari sa usilujú týmto memorandumom vyvolať celospoločenskú diskusiu, či sú všetky aktivity EÚ a prílišná snaha o centralizáciu pre Slovensko prospešné. Práve preto podľa A. Danko patrí tento oficiálny dokument aj do rúk predsedu Matice slovenskej, ustanovizni, ktorej

poslaním je rozvíjať a upevňovať slovenské vlastenectvo, posilňovať národné povedomie Slovákov a prehľbovať ich vzťah k slovenskej štátnosti. Predseda SNS verí, že členovia a sympatizanti Matice

iniciatívy, ktoré sú zamerané na udržanie slovenskej suverenity.

■ POSILNIŤ SUVERENITU

Popradské memorandum v pätnástich bodoch žiada a navrhuje o. i. napríklad zmeniť manipulatívny volebný systém do Európskeho parlamentu, zastaviť neefektívnu centralizáciu EÚ, ponechať isté kompetencie v rukách národných parlamentov a národných vlád. Memorandum taktiež žiada uplatniť sankcie proti krajinám, ktoré podvádzajú a neplnia si povinnosti, upraviť fungovanie administratívneho aparátu alebo rovnaké pravidlá pre všetky členské krajiny. V rámci podpory vlastných podnikateľov a domácich poľnohospodárov memorandum požaduje silnejší dohľad nad nadnárodnými monopolmi, spravodlivejšie rozdelenie financií v pôdohospodárstve, tlak Bruselu na zrušenie daňových rajov v EÚ. Popradské memorandum prijali členovia Slovenskej národnej strany 29. júna 2013 v Poprade.

(ddk), Foto: Andrej MITÁL

ČO INÍ NEPIŠU

slovenskej memorandum podporia a budú ďalej šíriť jeho myšlienky. Marián Tkáč uviedol, že Matica slovenská je vlastenecká ustanovizeň so 150-ročnou tradíciou a vo svojich dejinách sa nikdy neodklonila od úsilia o suverenitu slovenského národa. Matica podporuje všetky

Matica v pohybe za slobodou

Drahoslav MACHALA

Matičné hnutie, lebo to je ten motor diania v Matici, musí nájsť sily na to, aby vedelo obhájiť a objektívne posúdiť svoje postavenie v slovenskom spoločenskom diani. Priam vizionársky zhmotnil matičnú myšlienku profesor, sociológ Alexander Hirner, ktorého manželka pochádzala priamo po rodovej línii z rodiny Andreja Sládkoviča. Hirner vedel aj rozumel, že oživotvorenie Matice v roku 1919 bolo vytvorením riadiaceho centra kultúrnej sebarealizácie Slovákov. Ale tento mladý intelektuál sa musel postaviť aj k pohybu, ktorý chcel zmiesť v roku 1944 nacistami obsadené Slovensko. Pre neho a pre jeho priateľov sa „potreba renesancie matičnej myšlienky pociťovala preto, lebo na jednej strane bolo treba vypäť všetky sily

za víťazstvo spoločného protifašistického boja, ale s dôrazom na nedotknuteľnosť už raz vydobytých relatívnej suverénosti slovenského národa, a na druhej strane matičná myšlienka národného zjednocovania nebola nikdy taká aktuálna ako pri ideových a organizačných pripravách SNP“.

Hirner priznáva, že sa od Ursínyho, ktorý bol z Rakúska, teda z Turca, dozvedeli, že sa konštituovala SNR ako ústredný orgán, ktorý bude riadiť celú povstaleckú operáciu. Spolupráca komunistov s občianskym krídlom odboja stála na tenkom ľade. Občianske krídlo Letricha a Ursínyho nebolo veľmi nadšené programom ľavičiarov, ktorí chceli uskutočňovať dôsledný triedny boj. Preto matičari ľavičiarov okolo Novomeské-

ho upozorňovali, že najskôr treba medveďa lapiť a sústrediť sily na porazenie Hitlera. „Otvárať ideový front zápasu medzi ľavičiarmi a občianskym blokom práve v čase priprav Povstania,“ píše

KOMENTÁR

Hirner, „sa mi javil doslova ako nešťastie.“ Podľa inštrukcií, ktoré Hirnerov brat Anton a jeho radista Vincent zo Sovietskeho zväzu priniesli, bolo podstatné zapájať na slovenskom území do odboja čo najširší okruh ľudí a štátoprávne a politické vzťahy sa mali riešiť až po porážke fašistov.

O týchto otázkach sa diskutovalo medzi pracovníkmi Matice slovenskej. Platil v nej tichý dohovor, že individuálna iniciatíva v tomto

smere je vecou každého osobitne, preto sa individuálne aj postupovalo. Už pred Vianocami 1942, keď sa ukazovala potreba pomáhať slovenským vojakom, ktorí sa začínali grupovať v slovenských horách ako zárodky budúcich partizánskych oddielov, preto sme sa niekoľkí z nás iniciatívne zišli a formálne sme sa konštituovali ako ilegálna bunka podzemného odboja. Tvorili ju Ivan Turzo-Nosický, Ján Bodenek, Július Barčlvan a ja“. Aj z tohto vyjadrenia je zrejme, že matičari dobre rozmýšľali nad tým, do akého zápasu sa vlastne pustili. A zmysel tohto matičného usilovania celkom presne vysvetlil Vlado Mináč, ale najmä Roman Kaliský, ktorý vyslovil ako ozbrojený bojovník povstania o ňom túto myšlienku: „Povstanie bola vlastenecká vojna proti nacistom, nie proti vlastnému štátu!“

Prečo teda dnes niektorí individualisti historici či vedci živia názor, že povstanie vyhlasujú za puč, alebo žoldnierske médiá v čase slobodnej diskusie znižujú všetko, čo sa dobré hospodársky aj kultúrne pre Slovákov za prvej

Slovenskej republiky vykonalo. Oba názorové prúdy len slúžia onému divide et impera. V podobnej situácii sa predsa ocitli aj Španieli v občianskej vojne v rokoch 1936 – 1939. A našli z neho modus vivendi. Postoj matičiarov okolo Hirnera bol produktívny: „vypäť všetky sily za víťazstvo spoločného protifašistického boja, ale s dôrazom na nedotknuteľnosť už raz vydobytých (vtedy relatívnej) suverénosti slovenského národa“.

A je tu inšpiratívna paralela v tom, ako sa matičari a Matica správali počas aj po okupácii v auguste 1968. Veď Matičné čítanie, ktoré tvorili nezabudnuteľní Ivan Kadlečík, Tomáš Winkler, Paľo Hruz, Demo Vizár a Jaroslav Rezník, keď bolo v Bratislave už hlboké intelektuálne ticho, ani nevychádzal Kultúrny život, sa ako časopis stalo jedinou intelektuálnou vatrou slobodomyselnosti na celom Slovensku. Toto sú tie najlepšie tradície Matice a my nepotrebujeme vyučovanie od nedokov, ktorí Maticu dnes kadrujú. Dovzdelávať sa musia oni!

Spisovatelia na križovatke

Maroš M. BANČEJ

Píšu ľudia, básnici, prozaiici či dramatici mali na Slovensku vždy do veľkej miery výlučné postavenie. Jednak tým, že v 18., ale najmä v 19. a začiatkom 20. storočia boli to najmä oni, kto zachraňoval a zveľaďoval slovenčinu, aby spolu s národom prežila brutálny útok maďarizácie. Veľkú úlohu zohral aj fakt, že v podstate každý z majstrov pera sa venoval i osvetovej činnosti a literatúru tvoril takpovediac popri zamestnaní. Medzi našimi spisovateľmi a spisovateľkami nájdeme teda kňazov, učiteľov, notárov, právnikov aj lekárov. Je len logické, že začiatočná funkcia slovenskej literatúry, to jest udržať jazyk, posilniť národné povedomie a vzdelávať Slovákov, spôsobi-

la, že prakticky až do 20. storočia sa naši autori veľmi málo zúčastňovali na európskych a svetových umeleckých výbojoch. V tridsiatych rokoch sľubný nástup slovenskej moderny prerušili voj-

POZNÁMKA

nové udalosti a po februári 1948 zasiahla do literatúry nekompromisná ruka „socialistického realizmu“. Napriek tomu vzniklo v druhej polovici 20. storočia veľa kľúčových diel našej literatúry a mená ako Sloboda, Šikula, Jaroš, Johanides, Mitana, Válek, Rúfus a mnohí ďalší mimoriadne zarezonovali v povedomí milovníkov literatúry. Spoločenský kredit spisovateľa ako tvorcu bol

stále veľmi vysoký a nič na tom nezmenilo ani zopár poplatných prerožimových spisovateľov a takzvaných „častuškárov“. Spoločenské zmeny v novembri 1989 aj v tejto oblasti generálne zamiešali karty. V prvom rade sa nekonalo žiadne „otváranie šuplíkov“, v ktorých podľa fám čakali na vydanie prelomové rukopisy. Vývoj literatúry pokračoval kontinuálne. Čo sa však porušilo, bolo kontinuum profesijnej spisovateľskej organizácie. Na troskách monopolného Zväzu slovenských spisovateľov vznikli hneď dve organizácie. Spolok spisovateľov Slovenska a Obec slovenských spisovateľov. Kľúčovým sa ukázal vzťah tvorivých ľudí k slovenskej štátnosti. Pokiaľ

Spolok stál za samostatnosťou Slovenska, hlavní protagonisti Obce preferovali zotrvanie v Československu. A štiepenie pokračovalo ďalej. Spory, často malicherné, nadfázanie ministrov kultúry podľa ich politickej príslušnosti raz jednej raz druhej strane zapríčinilo, že profesijné spisovateľské organizácie začali postupne atrofovať. Ľudia od pera stratili veľkú výhodu spoločného koordinovaného postupu pri presadzovaní dôležitých, pre kultúru prospešných politických krokov. Spisovatelia prišli o Domov slovenských spisovateľov v Budmerickom kaštieli, o Klub spisovateľov a najnovšie aj o svoju budovu v centre Bratislavy. Niekomu zrejme vyhovuje tento stav znižovania spoločenského kreditu tvorivej obce. Pre kultúru dôležité zákony sú nedokonalé alebo už roky hibernované v podobe návrhov. Ostáva veriť, že výrazné zmeny vo vedení Spolku slovenských spisovateľov tento stav zvrátia. Ide o veľa.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

EJ, JURKO, ZLÉ ČASY
PRÍDU... BUDÚCI
ZBOJNÍCI BUDÚ
INVESTOVAŤ
OD BUKA DO BUKA
A PREMARNIA
NÁRODNÝ POKLAD!

SPOZA OPONY

Vývoj na Blízkom východe je pre nás na Slovensku – aj keď to znie paradoxne – užitočný. Je to osobitná slovenská zvláštnosť: ukazuje sa totiž, že svet vyzerá úplne inak, ako doteraz tvrdili prakticky monopolne všetky médiá a autori. A ešte k tomu ukazuje, akí sme neraz od diania vo svete izolovaní a neskoro informovaní.

Keď to zasadíme do stredo-európskych súvislostí, vidíme, že v slovenskom mediálnom svete sa vlastne nenachádza nijaký objektívny dôveryhodný autor, ktorý by sa vyznal v problematike Blízkeho východu ako takého a niektorých štátov a náboženstiev osobitne. Tí, ktorí sledujú zahraničné elektronické médiá, vidia reálny obraz v reálnom čase, tamojší komentátori a komentátorky stoja priamo na mieste udalostí. Jeden príklad za všetky – po päť a pol roku sa vracia do Prahy po skončenej misii spravodajca Českého rozhlasu so sídlom v Jeruzaleme. Odtiaľ pokrýval

celú oblasť a Česku sprostredkoval skutočný obraz situácie a nie propagandistické kliše.

Svet ako celok, ale aj jednotlivé štáty vyzerajú úplne inak, a teda nedá sa o nich ho-

organizácii typu al-Káida. Podobný paradox sme sledovali aj v Egypte. Videli sme „arabskú jar“, ako zvrhla diktátora Mubaraku, a teraz zasiahla armáda podporovaná USA. Videli sme

zásadám partnerstva Británie s USA. Aký je to rozdiel od T. Blaira, ktorý pred desaťročím podporil Bushovu vojnu v Iraku a nemalo urobiť pre presadenie liberálnej doktríny zdôvodňujú-

Taliansko a Francúzsko – „rizikové štáty“. A ak ide o Grécko, chodí sa okolo horúcej kaše. Hlavným problémom je grécka zadlženosť. A tá nebude ani v roku 2020 (!) nižšia ako 120 percent ročného produktu Grécka. Bude treba ďalšie záchranné miliardy, a to možno aj pre Portugalsko, Slovinsko či Cyprus!

Isteže, je prirodzené, že dnes vyzerá svet inak. Podstatné však je, aby vyzerali inak naše informácie o ňom, aby nielen prestal doterajší monopol jazyka liberálneho kapitalizmu, ale aj jazyka izolácie verejnoprávných médií od reálnych udalostí. Musíme zrejme zmeniť jazyk mediálneho prostredia a o. i. znovu sa vrátiť k tradícii zahraničnopolitických spravodajcov verejnoprávných médií. Teraz, keď po exšéfredaktorky Sámelovej odišiel z RTVS aj exriaditeľ Machaj, posledný predstaviteľ éry, keď sa rušila mnoho desaťročí trvajúca tradícia siete slovenských zahraničných spravodajcov vo svete, azda doba dozrela.

Prečo je nám Sýria užitočná

Dušan D. KERNÝ

vorit' ako doteraz. Rozpadol sa slovník doterajších argumentov, jazyk mediálnej podpory vojenských zásahov, rozpadol sa jazyk liberálneho kapitalizmu a inváznej zahraničnej politiky presadzovania ľudských práv.

Pritom, ako to vidno aj v Sýrii, všetko je zrejme naopak – hlavným problémom nie je bezohľadný diktátor, ale náš strach, aby sme jeho likvidáciou neumožnili víťazstvo jeho oponentov, rôznych odnoží radikálnych

opakovanú strelbu do demonštrantov a zatvorenie prezidenta, víťaza volieb, ktorých sa dožadovo aj medzinárodné spoločenstvo.

Všetko je inak, ak nie naopak – počnúc Vatikánom, ktorý na Slovensku vnímame osobitne –, a končiac dnešným Washingtonom. Alebo Dolnou snemovňou v Londýne, ktorá nielenže nepodporila vojenský útok na Sýriu, ale priamo sa tým postavila proti predsedovi britskej vlády a doteraz platným

cej zásahy proti suverénnym štátom, keď ide o porušovanie ľudských práv.

Odvtedy uplynulo desaťročie. Všetko je inak počnúc Blízkyim východom, vývojom v Čínskej ľudovej republike, nehovoriac o kríze eura. V nej sa len čaká, ako prehrmá voľby v spolkovom Nemecku, aby sa naplno mohlo hovoriť. Napríklad o tom, že ak ide o prispôsobivosť k potrebným zmenám, najväčšie ekonomiky sú okrem Nemecka – Španielsko,

Rozpočet štátu nie je len súbor údajov pre ekonómov Kvalita nášho života ukrytá v číslach

Ivan Brožík – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Štátny rozpočet je základnou súčasťou rozpočtu verejnej správy a zabezpečuje sa ním financovanie hlavných funkcií štátu v príslušnom rozpočtovom roku. Na príslušný rozpočtový rok ho schvaľuje parlament zákonom o štátnom rozpočte. Zákomom o štátnom rozpočte sa schvaľuje najmä výška príjmov štátneho rozpočtu, limit výdavkov štátneho rozpočtu, maximálna výška rozpočtovaného schodku alebo minimálna výška rozpočtovaného prebytku štátneho rozpočtu v prípade, ak nie sú príjmy a výdavky vyrovnané.

Milujem t'a, moja krásna, rozkradnutá vlasť!

Ministerstvo financií v auguste dopracovalo návrh rozpočtu na budúci rok. „Počítame s výraznými úsporami na výdavkovej strane štátneho rozpočtu, rozpočet je stále predmetom rokovania, preto je predčasné sa v tejto chvíli vyjadrovať,“ konštatoval do poslednej chvíle poradca ministra financií Radko Kuruc. Zo skôr zverejnených východísk rozpočtu vyplýva, že ministerstvo ráta so znížením deficitu v budúcom roku pod 2,6 percenta hrubého domáceho produktu. Vláda však na dosiahnutie tohto cieľa potrebovala dodatočné opatrenia v celkovej výške 566 miliónov eur. Pomôcť by mali najmä opatrenia zamerané na boj s daňovými únikmi, ako aj zefektívnenie systému vyplácania sociálnych dávok. Hotovostný schodok štátneho rozpočtu má budúci rok podľa východísk rozpočtu dosiahnuť 3,337 miliardy eur.

Ministerstvo financií v auguste dopracovalo návrh rozpočtu na budúci rok. „Počítame s výraznými úsporami na výdavkovej strane štátneho rozpočtu, rozpočet je stále predmetom rokovania, preto je predčasné sa v tejto chvíli vyjadrovať,“ konštatoval do poslednej chvíle poradca ministra financií Radko Kuruc. Zo skôr zverejnených východísk rozpočtu vyplýva, že ministerstvo ráta so znížením deficitu v budúcom roku pod 2,6 percenta hrubého domáceho produktu. Vláda však na dosiahnutie tohto cieľa potrebovala dodatočné opatrenia v celkovej výške 566 miliónov eur. Pomôcť by mali najmä opatrenia zamerané na boj s daňovými únikmi, ako aj zefektívnenie systému vyplácania sociálnych dávok. Hotovostný schodok štátneho rozpočtu má budúci rok podľa východísk rozpočtu dosiahnuť 3,337 miliardy eur.

■ SPRESNENÉ ÚDAJE

Aktuálny štátny rozpočet dosiahol ku koncu augusta 2013 schodok vo výške 1,92 miliardy eur. Deficit sa znížil oproti minulému roku o vyše 758 miliónov eur. Plnenie rozpočtu je na úrovni 62,12 percenta, čo znamená, že sa vyvíja lepšie, ako bolo naplánované. Výdavky štátneho rozpočtu boli pri medziročnom porovnaní nižšie o 890 miliónov eur, teda o viac ako 9 percent. Za poklesom výdavkov štátneho rozpočtu je najmä pokles výdavkov na bežné transfery, ktoré sa medziročne znížili o 699 miliónov eur. V rámci tejto položky došlo k medziročnému poklesu výdavkov na obsluhu štátneho dlhu o 212 miliónov eur. Kapitálové výdavky sú nižšie o 212 miliónov eur. Výber daní sa v porovnaní s minulým rokom zlepšil o 2,27 percenta, v absolútnom vyjadrení nárast daňových príjmov predstavoval viac ako 126 miliónov eur.

■ ROZPOČTOVÝ KALENDRÁR

Vláda musí schválený návrh rozpočtu na rok 2014 predložiť Národnej rade SR do 15. októbra. Minister financií Peter Kažimír už avizoval, že plánuje o návrhu rozpočtu na rok 2014 s kolegami vo vláde rokovať až do poslednej možnej chvíle. Okrem iného aj preto, že stále hľadá zdroje. Sumu 566 miliónov eur, ktorú treba

nájsť pre pokles deficitu verejných financií v budúcom roku z tohtoročných 2,94 percenta na 2,6 percenta HDP, plánuje minister financií získať najmä lepším výberom daní a odvodov. Ďalším zdrojom majú byť prostriedky ušetrené reformou verejnej správy ESO a zvýšením adresnosti sociálnych dávok.

„Kľúčové, čomu sa musíme venovať, je lepší výber daní a odvodov. To je to, čo je z istého pohľadu nákladov pre obyvateľstvo, pre politikov najjednoduchšie a najsprávnejšie – zlepšiť výber daní, potlačiť úniky daní a všetkých tých, ktorí sa priživujú na systéme tým, že obchádzajú zákony,“ povedal minister Kažimír.

Reforma ESO je agenda ministra vnútra Roberta Kaliňáka. Ide o upratovanie a šetrenie v oblasti štátnej administratívy. „Treťou oblasťou získania peňazí do budúročného rozpočtu sú sociálne dávky, ich adresnosť,“ pripomenul minister financií.

■ POTREBY REZORTOV

Rezorty dopravy a práce dostanú na budúci rok zo štátneho rozpočtu najviac peňazí zo všetkých rezortov. V prvom návrhu rozpočtu na rok 2014 vyčlenilo pre ne ministerstvo financií viac ako dve miliardy eur. Rezort dopravy, ktorý vedie minister Ján Počiatek, by mal získať 2,15 miliardy eur a do rezortu práce na čele s ministrom Jánom Richterom má smerovať 2,08 miliardy eur. Za nimi nasleduje ako tretie v poradí ministerstvo vnútra, ktoré vedie Robert Kaliňák. Pre jeho rezort počíta návrh rozpočtu so sumou 1,86 miliardy eur. Viac ako miliardu eur by mali v budúcom štátnom rozpočte vyčleniť aj pre školstvo, zdravotníctvo či pôdohospodárstvo. Naopak, s najnižšími výdavkami počíta rozpočet pre Protimonopolný úrad, Úrad pre reguláciu sieťových odvetví či Úrad priemyselného vlastníctva.

■ ODSÚPENIE OD ZMLUVY

Spotrebiteľ je podľa návrhu novej zákona o ochrane spotrebiteľa oprávnený bez uvedenia dôvodu písomne odstúpiť od zmluvy do pätnástich pracovných dní odo dňa prevzatia tovaru alebo uzavretia zmluvy o poskytnutí služby. Týmto odstúpením spotrebiteľa od zmluvy sa zmluva od začiatku ruší. Lehota na odstúpenie od zmluvy je zachovaná, ak sa písomné odstúpenie od zmluvy odovzdá najneskôr v posledný deň lehoty na poštovú prepravu. Ak organizátor alebo predávajúci nesplní zákonom požadované povinnosti, písomne neinformuje o práve spotrebiteľa, alebo účastníkov predajnej akcie na jej začiatku neoboznámi v úplnom rozsahu s informáciami uvedenými v písomnom oznámení, je spotrebiteľ bez uvedenia dôvodu oprávnený písomne od zmluvy odstúpiť aj po uplynutí vyššie uvedenej lehoty.

■ BEZ NÁTLAKU

Navrhované znenie zákona zakazuje organizátorom predajných akcií vykonávať akýkoľvek nátlak na účastníkov predvádzania tovaru, nesmú nikoho z nich „presvedčať“ samostatne alebo izolovane od iných účastníkov predvádzania. Končí sa aj s praktikami vyhrožovania sa o nezábezpečení dopravy domov z predajnej akcie. Ak je totiž súčasťou predajnej akcie doprava osôb na miesto konania predajnej akcie, organizátor alebo predávajúci je povinný zabezpečiť aj dopravu osôb z miesta konania predajnej akcie do miesta nástupu uvedeného v pozvánke. Organizátor alebo predávajúci nesmie dopravu odoprieť, a to ani z dôvodu, že spotrebiteľ neurobil ekonomické rozhodnutie o ponúkanom tovare alebo službe.

Podľa našej právnej praxe spravidla zákony nadobúdajú účinnosť dňom ich uvedenia v Zbierke zákonov. To niekedy trvá aj pol roka. Ak však túto novelu zákona o ochrane spotrebiteľa poslanci parlamentu ešte v septembri schvália, bude platiť odo dňa, keď bola schválená.

POZNÁMKA

Šmejdi...

Boli dvaja. Nenápadní, pomalší, vrtkí. Ani neviem ako, zrazu mi vtláčal jeden z nich do ruku na autobusovej zastávke škatuľku s voňavkami. Len čo som ho voľakom poslal, ten druhý mi rovnako neodbytno a nástojčivo vnucoval holiaci strojček, vraj celkom zadarmo, nezištno, len na oprobovanie. A ten ďalší potom za mimoriadne výhodnú cenu...

Rovnakú navčičenú procedúru potom predvádzali neskôr pred vchodom do supermarketu. Viacerí občania reagovali rovnako ako ja. Jeden sa dokonca s nimi dosť rázne poharkal, ale postaršia žena na ich pokusy natlačiť jej do rúk tovar nereagovala tak rezolútne a baliček z rúk pochybného predajcu prijala. Kým vyberala z peňaženky lákavo nízku sumu, podvodník šikovne vymenil otestovanú škatuľku za inú zo svojej brašne. Dal by som ruku do ohňa, že v ňom už bola voňavka celkom inej kvality. Vzápätí ho nebolo...

Pomyslel som si: Ďalšia, čo naletela na sladké reči o výhodnej kúpe. Až doma pri pozornejšom skúmaní tovaru oklamanej človek zistí, že sadol na lep. Naletel. Všetna epizódka. Každý deň sa ich odohrá v našom bezprostrednom okolí viac než dosť a ich paleta je tiež rozmanitá. Od spomínanej pouličnej lapikurkárčiny, drobných klamstiev a niekoľkoeurových strát, ktoré človek ožele (čo už!), cez všelijaké lukratívne prezentácie s pohostením a dovozom – pravdaže zadarmo – až po sofistikované podvody, po ktorých najmä postarším ľuďom zostávajú len oči pre plač, lebo dôverčivosťou prídu neraz o veľké sumy, ba aj o mnohoročné úspory.

Ako sa ubrániť lavine malých i väčších podvodov, vreckárom z pouličnej zmesi, praktikám malých i veľkých zlodejov? Akoby sme boli bezbranní a neraz aj bezradní. Ale spôsoby existujú. Jedni sa počia na škodu iných, druhí sa spoliehajú na vlastnú životnú skúsenosť a ďalší zas na dobrý, osvetlovaný film alebo inštruktážny dokument. Z tohto súdka je česká snímka režisérky Sylvie Dymákovéj s charakteristickým názvom Šmejdi, ktorá približuje celú škálu manipulačných praktík, foriem nátlaku, agresívneho pôsobenia, ba až ponižovania vo vzťahu medzi pokútnymi predajcami a potenciálnymi zákazníkmi alebo na predvádzacích akciách pre seniorov. A po tejto snímke, ktorá nielen u našich susedov „správne“ rozhorčila verejnosť, už sa – ako sa zdá – zobudili aj zákonodarcovia. Treba veriť, že tiež správne rozhorčení a nie iba preto, aby zbierali politické body.

(se)

Foto: idnes.cz: Česká novinárka Silvie Dymáková začala v Čechách proti „šmejdovi“ bojovať. Nahrútila film, ktorý rozbúrila emócie.

Stále nám chýba účinný zákon o ochrane spotrebiteľa Usporiadaná spoločnosť bráni starších

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Zakázať organizovanie predajných akcií, ak sa zistí, že sú porušované práva spotrebiteľa alebo organizátorovi predajnej akcie, alebo predávajúcemu bola už skôr uložená sankcia za porušovanie povinností podľa osobitného predpisu. To je cieľom novely zákona, ktorého deravé znenie doteraz umožnilo okrádať tisíce slovenských dôchodcov.

Zaplaťte a čakajte, tovar pošleme – tak toto už platiť nebude. Predávajúci totiž nesmie podľa predkladanej novely zákona predaj tovaru, vrátane jeho dodania alebo poskytnutia služby spotrebiteľovi podmieňovať predchádzajúcim plnením, predstavujúcim najmä cenu za ponúkaný tovar alebo službu, alebo jej časť, s výnimkou predavku v maximálnej výške desať percent z ceny tovaru.

■ NOVÉ POVINNOSTI

Organizátor predajnej akcie alebo predávajúci je povinný najneskôr dvadsať kalendárnych dní pred uskutočnením predajnej akcie Ústrednému inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie a

inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie príslušnému podľa miesta konania predajnej akcie písomne oznámiť uskutočnenie predajnej akcie. Pre zákazníka je dôležité vedieť, že ak organizátor akcie splní všetky ohlasovacie povinnosti (je

SPOTREBITEĽSKÝ SERVIS

ich naozaj mimoriadne veľa), úplné znenie písomného oznámenia o predajnej akcii, vrátane príloh slúžiacich na potreby identifikácie a prípadných reklamácií, ústredný inšpektorát zverejní najneskôr päť dní pred konaním predajnej akcie na svojom webovom sídle. Ak ho tam občania nenájdu, môžu si byť už v predstihu istí, že sa niekto

pokúša spáchať na nich podvod. Na predajnej akcii možno prezentovať, ponúkať na predaj a predávať iba tovar a poskytovať iba služby, ktoré boli vopred v zmysle zákona oznámené, a to za cenu neprevyšujúcu cenu uvedenú v písomnom oznámení. Mimochodom, už na pozvánke na takúto predajnú akciu musia byť uvedené všetky okolnosti, ktoré jej organizátor musí napísať aj do žiadosti na obchodnú inšpekciu. Vráťane ceny. Občan si už teda už vopred môže sám vybrať, či sa na predajnej akcii zúčastní, či mu stačia uvedené kontaktné údaje, adresy, ako aj to, či si mal možnosť v pokoji doma prečítať, a najmä našťudovať zmluvné podmienky.

Zvolenská slávnosť divadla zaknihovala štyridsiaty ročník Hradné kulisy hostili tentoraz aj Verdiho

Dagmar JORDOVÁ – Foto: autorka

Zámocké hry zvolenské sa v tomto roku prehupli do svojho 40. jubilejného ročníka. Činoherná časť uviedla premiéru hry Henricha Leška a Mareka Maďariča Prekliaty básnik v našťudovaní hercov Divadla Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene a operná časť Macbetha v podaní Štátnej opery v Banskej Bystrici. Na jeseň, konkrétne 10. októbra, si pripomenieme dvesto rokov od narodenia génia svetovej a najmä talianskej opery Giuseppe Verdiho.

Operná časť Macbetha v podaní Štátnej opery v Banskej Bystrici.

Verdi bol nielen výnimočný skladateľ a kompozitor, ale tiež citlivý a humánne založený človek. Popri veľkých témach, ktoré hudobne spracoval, založil napríklad nemocnicu

pre chudobných, starobinec pre starých hercov a operných spevákov a ako člen talianskeho parlamentu sa angažoval o štatút umelca a jeho sociálne zabezpečenie aj v dôchodku

už v 19. storočí. Možno preto, že sa narodil a vyrástol v skromných podmienkach – v krčme v rodine krčmára – dostal však slušné vzdelanie. Taliani ho nijak inak neoslovujú iba

IL Maestro. Tohtoročné jubilejné Zvolenské hry zámocké – ich operná časť nemohla byť preto zasvätená nikomu inému než veľkému romantickému skladateľovi Verdiho a jeho dielu. Na 40. ročníku predviedlo Verdiho tvorbu Národné divadlo z Brna – uviedlo tu La Traviatu, ktorej predlohou sa stala Dumasova Dáma s kaméliami.

■ DOMINOVALI ÁRIE

Poprední slovenský operní sólisti zaspievali zádušnú omšu Requiem, inšpirovanú literárnym romantikom Manzoniom. Košické Štátne divadlo odohralo Verdiho Rigoletta. Operu skladateľ vytvoril v čase svojej umeleckej zrelosti podľa Hugovej drámy Kráľ sa zabáva. Mladí speváci bratislavského Konzervatória naspievali repertoár menej známej Verdiho piesňovej tvorby. V predposledný večer festivalu diváci mali možnosť vypočuť si v premiére koncertné našťudovanie zhudobnenej poémy lorda Byrona IL Corsaro, ktorá sa radí medzi Verdiho ranné diela. Záver ZHZ patril prelomovej Verdiho opere Nabucco, ktorá je dlhoročne uvádzaná s úspechom aj na slovenských scénach a vo Zvolene patrí medzi najhranejšie. Dielo našťudoval režisér Marián Babiak a naspievali ho naše špičkové vokály spolu so svetoznámou gréckou sopranistkou Dimitry Theodossiou. Novú premiéru jedného z najznámejších diel Verdiho oper Macbeth pripravila pre túto sezónu Štátna opera v Banskej Bystrici a uviedla ju v úvode operného festivalu. Rovnomenné Shakespearove dielo Verdi hudobne spracoval ako svoju desiatu operu a po prvýkrát bolo predstavené v roku 1847. Banskobystrické našťudovanie režisérsky pripravil Peter Gábor, ktorý ako činoherný režisér sa úspešne ujal aj v opere. Orchester Štátnej opery dirigoval

Marián Vach a vynikajúcimi opernými výkonmi sa blýsli Louise Hudson, Evez Abdulla, Štefan Kocán, Miroslav Dvorský a ďalší. Macbeth je archetypálny príbeh neľútostného boja o moc, ktorý vedie k vraždám, zrade priateľov a aktom sprisahania Macbetha a Lady Macbeth, ale aj ich smrťou na pozadí historických udalostí zo škótskeho kráľovského dvora.

■ FESTIVAL POD NEBOM

Druhú premiéru tohto takmer trojhodinového melodramatického diela v talianskom jazyku s titulkami predstaví obecnstvu Štátna opera v Banskej Bystrici 14. septembra o pol siedmej večer. Štátna opera tento rok oslavuje svoje 20. výročie ako samostatná operná zložka. Dvtedy bola súčasťou Divadla Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene. Sídlí v Národnom dome, postavenom v roku 1927 až 1929 podľa návrhu Emila Belluša. Pre zaujímavé a ojedinelé architektonické riešenie bol objekt vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

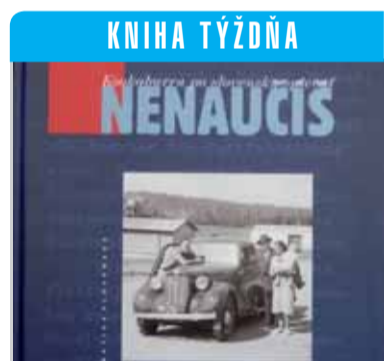
Zámocké hry zvolenské boli založené v roku 1973 Divadlom Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene a sú považované za najstarší plenérny festival, keďže miestom jeho konania je nádvorie Zvolenského zámku pod holým nebom. Najskôr to bol čisto slovenský činoherný festival a neskôr k nemu priradili aj opernú časť. Dôležité je, že jeho kontinuita nebola prerušená. Dnes patrí medzi známe európske letné festivaly a s obľubou ho navštevujú aj zahraniční milovníci divadla a turisti.

■ SHAKESPEARE

Popri Bratislave sa do Zvolena na nádvorie tamojšieho zámku po prvýkrát preniesli známe Letné Shakespearovské slávnosti.

Austrálsky príbeh slovenského človeka

Kookaburru po slovensky spievať nenaučíš, Matica slovenská, 2013

KNIHA TÝŽDŇA

V záplave mediálneho balastu až preplnenej stoky otravujúcej mladé i skôr narodené ľudské mysle vždy dobre padne spoznať reálny príbeh ozajstného slovenského človeka, ktorý sa nestrafil ani na opačnej strane našej zemegule. Takým určite je aj Dr. Pavol Vitko, ktorý najskôr vyštudoval Vysokú školu obchodnú vo Viedni a neskôr sa presadil v ďalekej Austrálii.

Dobrodružný život šikovného a seriózneho Slováka, ktorý je opísaný v knihe Kookaburru po slovensky spievať nenaučíš, môže zaujať svojou originalitou, a pritom našťosťou. Štýl písania, ktorý pripomína názov rubriky v Kanadskom Slovákovi Lahkým perom, iste čitateľ ocení. Vitkov osud možno považovať za výnimočný, ale pritom významný príbeh Slovenska a slovenského národa v rámci dejín 20. storočia, vrátane jeho exilovej časti. Svedčí o reálnej životaschopnosti a neskrotnej vitalite slovenského naturelu.

V svedectve Dr. Vitka, ako jedného z rozhlasových protagonistov krajanského vysielania v Austrálii, ide rovnako o prínos k výskumu slovenských krajanských médií, ktorý stále čaká na svoje kompletné a komplexné spracovanie. Aj keď prvoradá je príbeh.

Príbeh Pavla Vitka s deviatimi krížikmi je obdivuhodný a hodný inšpirácie. Narodil sa v Hranovnici pri Poprade, maturoval na gymnáziu v Spišskej Novej Vsi a absolvoval Vysokú školu obchodnú vo Viedni. V roku 1948 už pôsobil ako asistent generálneho riaditeľa Slovenských celulózok a papierní v Ružomberku, pričom len šťastnou náhodou unikol zatýkaču a následnému väzneniu. Po roku v utečeneckom tábore vo Viedni sa mu podarilo aj s rodinou vycestovať do Austrálie, kde začínal ako čistič lokomotív. Vďaka svojmu talentu, guráži a ambíciám sa veľmi skoro dostal ako ekonóm na vedúce pozície vo viacerých austrálskych stavebných spoločnostiach. Spoluzakladal Združenie austrálskych Slovákov v Queenslande a slovenské národnostné rozhlasové vysielanie v Brisbane. Na Slovensko nezabudol. Napovedá tomu aj názov knihy, pričom kookaburra je typický austrálsky vták, ktorého spev sa podobá ľudskému smiechu. Dr. Pavol Vitko získal v roku 2005 Pamätnú medailu Matice slovenskej za zásluhy o rozvoj slovenského života v Austrálii.

Pavol HOLEŠTIĀK

Autor prednáša krajanskú problematiku na Katolíckej univerzite v Ružomberku.

NEKROLÓG

V bratislavskom krematóriu sme sa 8. augusta rozlúčili s Ing. Imrichom ZAPLETALOM, narodeným v Bratislave 14. 2. 1934. Bol ševčisko-esteľbácky režim ho po roku 1968 prenasledoval ako vlastizradcu len preto, že presadzoval smelý plán na rozvoj Vysokých Tatier a aktívne sa podieľal na zveľadovaní našich veľhôr.

Rozlúčili sme sa s I. Zapletalom

Po okupácii Slovenska vojskami Varšavského paktu emigroval do Rakúska, potom do Argentíny, aby sa napokon usadil v Austrálii. Vyznamenal sa ako predseda i podpredseda Združenia austrálskych Slovákov, podpredseda Svetového kongresu Slovákov pre Austráliu, Nový Zéland, člen Rady Slovákov žijúcich v zahraničí pri Matici slovenskej. Spolu s manželkou Ludmilou, ktorá mu bola každodennou životnou oporou, sa po roku 1990 vrátili do rodiska a striedavo žili na Slovensku a v Austrálii. Úzko spolupracoval s Krajským múzeom Matice slovenskej a MS ako celkom, najmä v oblasti slovenského zahraničia. Za zásluhy o národný a kultúrny život Slovákov v zahraničí ho Matica slovenská pri príležitosti jeho sedemdesiatich piatich narodenin vyznamenala zlatou Pamätnou medailou sv. Cyrila a Metoda.

Zbohom Elemírovi Jozefovi Mikušovi

Rímskokatolícky kňaz z rádu saleziánov (SDB) vdp. E. J. Mikuš (nar. 26. 7. 1927) po krutom prenasledovaní rehoľníkov, kňazov, katolíckych laikov a kresťanských veriacich minulým režimom v päťdesiatych rokoch minulého storočia emigroval do Rakúska, odtiaľ do Talianska, kde aj študoval na Pápežskej saleziánskej univerzite v Bologni. Pôsoobil vo Viedni, v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, napokon sa usadil v Detrote v americkom štáte Michigan, odkiaľ sa v roku 1999 vrátil na Slovensko. Počas celého svojho exulantského pobytu sa venoval slovenskému kresťanskému a národnému životu v zahraničí, pomáhal emigrantom, najmä slovenským rodinám v USA. Rozhodujúcim podielom sa v americkom Detrote pričínil o výstavbu Kostola sv. Cyrila a Metoda, ktorý funguje doposiaľ. Vyznačoval sa hlbokým, národným, vlasteneckým cítením, podporoval zahraničný zápas o obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti. Deviateho augusta tohto roku sme sa s ním rozlúčili na cintoríne v rodnej obci Oreské, kde je aj pochovaný.

Texty pripravil: (sb)

HUMORESKA

Slovenská akadémia vied protestuje proti tomu, že má mať menej peňazí. Financie by radšej vláda dala na pôdu vysokých škôl. Mnohí z akademikov sa hrdili tým, že absolvovali vedecké pobyty v USA. Čo tam skúmali? Logika vraví, že slovenskí štážíst sa venovali rovnakým výskumným úlohám ako ich hostitelia. Ak je to tak, považujem priškrtlenie financií pre SAV za mimoriadne rozumný krok.

Americkí vedci sú vraj najlepší na svete. Dobré o tom vedia. Všetci ostatní zase dobre vedia, že hádať sa s nimi nemá cenu. Americkí vedci totiž zis-

tili, že ľudia uveria všetkému, čo vyskúmali, a my ostatní máme po vtáčkoch. Mám čoraz nástojčivejší pocit, že poznám len tri zdroje ich výskumu. Neustále bojujú s načatým večerom a výskumné úlohy sa im rodia v poldecákoch, pracujú v roku len 1. apríla alebo

taký efektívny ako ten, ktorý je ešte stále v hlave. Americkí vedci tvrdia, že poznajú hodinu smrti každého z nás, lebo za ňu môže akýsi P-1 gén. Zostáva im len zistiť deň.

Majú však ešte závažnejšie úlohy. Pomocou dotazníkov do-

ako telefonovanie. Vydumali, že keby mali ľudia dve srdcia, jedno z nich by bolo zbytočné.

Výsledky ich „vedeckých“ objavov sú určené pre bulvárne médiá. Musia sa však tváriť ako popularizácia vedy. Cieľom je pocítiť čitateľov, že sa „vzdelávajú“, a

tu, že kapusta sa hýbe podobnou rýchlosťou ako kaleráb, posledná čokoláda by mi chutila najlepšie, prečo sa vlastne bojím o svoje peniaze, ako mám prežiť päťdesiat miliónov rokov bez pohľavného styku a že moju prípadnú rakovinu zničí vírus besnoty.

Ak by sme podobné výskumy brali ako zábavu, všetko je, ako Amíci rečujú, O.K. Lenže je to K.O. Žijeme obklopení informačným smetiskom, ktoré okolo nás vytvárajú reči, názory a správanie sa čitateľov bulváru a komerčných médií. Lebo hlavy hlúpych ľudí nie sú prázdne. Sú plné smetí, ktoré si tam nechali naliať aj od „amerických vedcov“.

Milan ZEMO

Americkí vedci a informačné smetisko

sú tak trochu na hlavu. Pár príkladov z vážneho výskumu. Zistili, že čím viac pijete alkohol, tým viac sa váš mozog scvrkáva. Tí, čo vypili viac ako štrnásť drinkov za týždeň, mali mozog v priemere o jedno percento menší ako abstinenti. Americkí vedci zároveň zistili, že externý mozog nie je

speli k tomu, že najlepší názov pre gay bar je Čierna diera. Objavili, že ak ste v depresii, nemáte dobrú náladu, nechcete hrať scrable a ak ste ženou, je vysoká pravdepodobnosť, že krvácať z intímnych partií. Dali svetu na známosť, že písanie esemesiek za volantom je nebezpečnejšie

teda sú viac ako tí, čo čítajú len o vytasených bradavkách celebrit. Vedec je šašo. Americký šašo za drahé peniaze zistí, že počujem kožu a očami, na rozdiel od mňa si dáteľ mozog nepoškodí, aj keď zobákom udrie do stromu až dvanásťtisíckrát denne, ako sa morské vtáky vyhýbajú inces-

SEBAOBRANA

Vzdelávanie môže byť bolestný proces aj pre tých, ktorí sa učiť chcú. Brána gymnázia na Budovateľskej ulici v Snine bola počas prvého dňa nového školského roka zatvorená. Či sa bude v triedach gymnázia ešte niekedy vyučovať, študenti ani ich rodičia začiatkom septembra nevedeli.

Keď škola volá...

„Ešte 26. augusta zasadala rada školy, lebo pár dní predtým sa zriaďovateľ súkromného bilingválneho gymnázia vstahoval z priestorov školy aj s jej vybavením,“ informovala členka rady gymnázia Iveta Šantová. Rodičia podali v súvislosti s náhlym vstahovaním priestorov gymnázia trestné oznámenie. „Svojvoľné opustenie sídla školy je podľa nášho názoru trestné,“ vyhlásila pani Šantová s tým, že študenti súkromného gymnázia, ktorí mali nastúpiť v septembri do 3., 4. a 5. ročníka, momentálne nevedia, kde stredoškolské štúdium dokončia.

Študenti sa so žiadosťami o pomoc zatiaľ neobracajú na iné stredné školy. Väčšina štvorročných škôl v regióne realizuje iný typ vzdelávacieho programu. Na súkromnom sninskom gymnázium sa predmety vyučovali aj v ruskom jazyku. Bilingválne gymnázium sídlilo od septembra 2010 na Budovateľskej ulici v Snine, ktoré mu prenajímalo Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Jeho riaditeľka Mária Mandzákova pre TASR uviedla, že škola má dlhy na nájomnom. „Neuhrádzali pravidelné mesačné splátky, preto sme im vystavili splátkový kalendár s určitými podmienkami, ktoré takisto plnené neboli.“ Gymnázium si môže svoje záväzky uhradiť do konca novembra, inak s ním ukončia nájomný vzťah.

Rodičia chcú bilingválne gymnázium v Snine zachrániť. „Ak bude zriaďovateľ ochotný a opäť otvorí gymnázium, ktoré zatiaľ nebolo vymazané zo siete škôl, sme dokonca ochotní sa zložiť a podližnosti uhradiť. V opačnom prípade sa bude snažiť prevziať prevádzkovanie školy občianske združenie Almaz. Začali sme už komunikáciu s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR,“ povedala za radu gymnázia I. Šantová.

„Vzhľadom na možný nezákonný postup zriaďovateľa voči zmluvným podmienkam o štúdiu so žiakmi školy a tiež pre možné porušenie pracovnoprávných vzťahov aj finančnej disciplíny v oblasti hospodárenia s majetkom štátu možno očakávať konanie príslušných kontrolných orgánov, najmä Štátnej školskej inšpekcie a príslušných orgánov v občianskoprávnom i v trestnom konaní,“ vyhlásil hovorca rezortu školstva Michal Kaliňák a dodal: „Ministerstvo školstva oslovilo Obvodný úrad v Prešove, ktorému zo zákona prináleží oblasť výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v jeho územnej pôsobnosti, aby danú situáciu riešil. Obvodný úrad v Prešove pozastavil zriaďovateľovi všetky finančné prostriedky.“ Zriaďovateľ školy Štefan Sekerák sa k situácii prebežne pre údajnú pracovnú zanepráženenosť odmietol vyjadriť. Toto veru nie je Komenského škola hrou...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Kazateľ Gorazd Zvonický – veľký človek – duchovný syn dona Bosca a básnik

Aj človek potrebuje ľahké krídla

Ján KOŠIAR – Foto: TV LUX, profis.sk

Gorazd Zvonický, vlastným menom Andrej Šandor, bol jedným z prvých kňazov, ktorých som mal tú česť spoznať hneď po mojom príchode do Ríma v júli v roku 1983. Od prvej chvíle sme sa stali priateľmi napriek viac ako generáčnemu vekovému rozdielu. Rád som chodil k nemu na svätú spoveď; vždy ma vedel povzbudiť. Jeho najvzácnejšia rada, ktorú do smrti nezabudnem, znela: „Janču, nič sa neboj. Nič si z toho nerob... Keď ťa chvália, zamysli sa nad sebou, lebo to často nie je úprimné, keď o tebe zle hovoria, pusti to druhým udom von a vedz, že blesk bijú do vysokých stromov, pozri sa na mňa, napríklad takej kosodrevine sa nikdy úder blesku neujde.“

Môžem povedať, že bol aj mojím prvým učiteľom taliančiny. Totiž okrem buon giorno (dobrý deň) a Sia lodato Gesù Cristo (Pochválený buď Ježiš Kristus!) som po taliansky nevedel nič. Nevieť veru už od koho, ale až v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda, ktorý sa stal v Ríme mojim domovom, som dostal prvú Učebnicu taliančiny pre samoukov.

„Keď toto prejdeš, urobíš všetky cvičenia, tak to sa ti stane dobrým základom.“ A dodal: „Napiš si a nauč sa ako prvé základné modlitby (Padre nostro, Ave Maria a Gloria – Otče náš, Zdravas Mária a Sláva Otcu) a tu vezmi si, čítaj po taliansky Nový zákon, to sú známe texty, a tak taliančinu rýchle zvládneš.“ K tomu ešte prišla svätá omša v taliančine, ktorá bola pre verejnosť z okolia ústavu každú nedeľu, a išlo to.

S otcom Andrejom sme samozrejme preberali okrem taliančiny aj históriu a politiku. Ako sa stal saleziánom, kňazom, ako ušiel cez hranice atď. Časť svojho života prežil v Argentíne, a tak bol medzi slovenskou emigráciou na Západe známy nielen v Európe, ale aj na druhej strane Atlantiku.

K tej politike. Tá mala – ako všade medzi ľuďmi – v rozhovoroch dôležité miesto. Slovník katolíci ešte v roku 1952 začali vydávať časopis Hlasy z Ríma, neskôr (od roku 1978) Slovenské hlasy z Ríma. Myšlienku priniesol a uskutočnil Mons. Anton Botek (1911 – 1992), tiež utečenec zo Slovenska. (Pozn. autora: Tento doma i v cudzine veľmi aktívny a známy katolícky kňaz bol dušou Katolíckej akcie, riaditeľom Ústrednej katolíckej kancelárie a šéfredaktorom Katolíckych novín. Na Západ ušiel v tom istom roku (1951) ako Gorazd Zvonický a ich spolupráca sa úspešne mohla rozvíjať. Najväčšie Botekovo dielo je jeho preklad celého Svätého písma - Jeruzalemská Biblia, vyšiel na Slovensku až po roku 2000. Hlasy z Ríma Mons. Botek ako šéfredaktor viedol v rokoch 1952 - 1955 a 1975 - 1976. V roku 1998 Slovenské hlasy z Ríma ako časopis slovenských katolíkov, žiaľ, zanikli.)

■ HLASY Z RÍMA

Ako obyvateľ Slovenského ústavu som mal k dispozícii nielen všetky knihy, ktoré Ústav od svojho založenia v roku 1963 vydal (staršie boli v knižnici), ale práve aj spomínaný časopis Slovenské hlasy z Ríma. Mal som tú česť ho aj vkladať do obálok, lepíť známky a dávať na ne adresy. A teraz príde na scénu môj priateľ Gorazd Zvonický. Na poslednej strane každého čísla bol jeho článok. Určite som nebol a nie som sám, čo čítavam noviny a časopisy práve od posledných strán. V prípade Slovenských hlasov z Ríma (a dostával som ich ako seminarista i ako kňaz prakticky

dôvodom, prečo mnohí čitatelia Hlasov z Ríma ich čítali od poslednej strany. Vydaním tohto súboru chcem pripomenúť stálu platnosť a poučnosť myšlienok vyjadrených v týchto úvahách. Knižka vychádza pri príležitosti sedemdesiatych piatich narodenín a štyridsiateho výročia kňazstva nášho drahého Gorazda, ktoré oslávi 29. júna tohto roku. Do ďalších rokov života nášmu jubilantovi prajeme hojnosť Božieho požehnanie a tvorivých síl. Ad multos annos!

† Pavol Hnilica, SJ, Rím, 25. marca 1988, Slávnosť Zvestovania Pána

(Pozn. autora: Gorazd Zvonický, cit. dielo, s. 5 - 6. Z druhého vydania, Matica slovenská, 2006, tento úvod „vypadol“.)

■ ZLATO SLOV

K druhému vydaniu tejto knihy saleziánski spolupratelia napísali: „Mlčať je zlato, hovorí stará múdrosť. V živote sú však chvíle, keď mlčať nemožno. Gorazd Zvonický vždy vedel, kedy mlčať a kedy nie. V dobrom zdraví sa dožíva osemdesiatky a my mu prajeme do ďalších rokov veľa Božej milosti a ďalších tvorivých síl.“ Autor sa druhého vydania, ktoré vyšlo v Matici slovenskej v roku 2006, už nedožil.

Moje priateľstvo z Gorazdom Zvonickým bolo ozaj veľké a úprimné a bola pre mňa veľká česť, že na mojej prvej svätej omši 21. júna 1987 v kaplnke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda stál po mojej pravici a viedol ma. Bol mojim manuoduktorom.

Don Gorazd prijal aj moje pozvanie byť prímichným kazateľom v Kostole sv. Štefana v Mnichove, kde ma pozval don Anton Hlinka, SDB. Svätá omša sa odtiaľ vysielala každú nedeľu na vlnách rozhlasu Slobodná Európa. Bolo to v nedeľu 5. júla 1987 a popoludní v ten istý deň don Gorazd kázal aj na mojej prvej svätej omši v nemčine vo Farnosti sv. Brata Klauza vo Waldperlachu na predmestí Mnichova. Myslím, že odtiaľ išiel do Mannheimu, kde chodieval v lete zastupovať spolubrata a priateľa dona Cyrila Búrana, SDB, ktorý tam bol slovenským misionárom. Stretli sme sa aj tam. Z Ríma do Nemecka chodieval zásadne vlakom. Vysvetlil mi prečo: „Vieš, z lietadla nič nevidíš, viacej zaplatíš a cestuješ kratšie. Z vlaku, pokiaľ nejdeš v noci, vidíš krajinu, stojí to menej a dlhšie sa vezieš.“

Po novembri 1989 don Gorazd navštívil konečne aj rodné Slovensko – Močarany, Michalovce, Šaštín

i Bratislavu. Mal som tú česť byť na slávnostnej svätej omši, ktorú don Gorazd celebroid v Petržalke v Kostole Povýšenia Svätého Kríža na túričny pondelok 8. júna 1992.

Po návrate do Talianska mi vtedy 27. augusta napísal: „Srdečný a nefalšovaný pozdrav v Pánovi, ktorý je pravda a svetlo. Želám Ti z celého srdca veľa úspechov v Tvojej bohumilej práci, v službe Bohu a národu.“

V obálke nájdeš bankovku (20 USD). Je to predplatné na Katolícke noviny, ktoré by som si želal na novej adrese: Via San Lorenzo 12, 00010 Lanuvio (Roma). Telefón mám 06/9375009. Vieš, tam budem viac odrezaný od slovenského prostredia, s ktorým nechcem oslabiť svoje vzťahy. Neskôr pošlem viac, nateraz iba toľko. Ak sa Ti ujde zlomok času, môžeš mi dať nakrátko vedieť, čo som dlžný na rok, na dva atď. Dokiaľ ma tu Pán ešte udrží.

V Lanuvio je noviciát, kde sa budem venovať mládeži, už takej zrelšej, od osemnásteho do dvadsiateho roku. A bude ich dvadsaťpäť. Nateraz v letnej horúčave sa balím a pálim zbytočnosti, lebo človek potrebuje mať ľahké „krídla“...

Už som dostal toľko všelijakých správ o mojom pobyte na Slovensku. Ale sú to samé chvály. Pravda, tie potešia. Ale ak máš aj niečo nepriaznivé, napiš mi úprimne: nepriaznivé správy človeka poučia, a to je veľmi dôležité. Teda: po ôsmom septembri už budem na novej adrese. Zaznač si ju.

Andrej.“

Do listu mi priložil aj báseň, ktorú, či nebola posledná z jeho pera i z básnického, šlachetného a kňazského srdca.

ODÍDEM

*Odídem. Nechám oleandre.
Dom potrebuje ozdabu.
A pichliače?..
Tie v hrubej handre
s obradom vložím do hrobu.*

*Odídem. Mňa sem prilákala
pozva viac slúžiť domovu.
Ležala na ňom ťažká skala,
prežíval dobu hromovú.*

*Vtedy som horel ako vatra.
Teraz tliem ako pahreba.
V nej po iskre ktos' márne šmátra.
Odídem. Už ma netreba.*

*Odídem. Ostať nielo chuti.
Čosi sa mi tu spríkrilo.
Bože, ak sa tu niečo zrúti,
daj, aby aj mňa prikrylo!*

*Odídem. Nechám oleandre.
Dom potrebuje ozdabu.
A pichliače?..
Tie v hrubej handre
s obradom vložím do hrobu.*

Rím 1992,
Gorazd Zvonický

Autor je magistrálny kaplán Zvrchovaného rádu maltézskeho rytierov.

Gorazd Zvonický - prvý zľava.

Gréckokatolícky drevený Chrám sv. Michala Archanjela v Ladomirovej

Drevený unikát spod Dukly

Eva KRÁĽOVÁ, Ivana LISICKÁ – Foto: I. LISICKÁ

Drevený Chrám svätého Michala Archanjela v Ladomirovej patrí do skupiny drevených chrámov slovenskej časti Karpatského oblúka, ktoré 7. júla 2008 zapísali do zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO pod číslom 1273. Každý jeden zo zapísaných chrámov je nositeľom osobitých kvalít a individuálneho autentického riešenia, no všetky spolu dokumentujú ďalšiu svetovo jedinečnú hodnotu, ktorou sa naplnili kritériá Medzinárodného výboru svetového kultúrneho dedičstva na schválenie zápisu.

Drevený chrám v Ladomirovej je chrámom byzantského obradu gréckokatolíckej cirkvi. Špecifickým vonkajším vyjadrením príslušnosti chrámu ku gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku je jeho vonkajší tvar. Objem kostola sa v úrovni strechy člení na tri vežičky, ktorými sa v exteriéri vyjadruje členenie vnútorných priestorov a ich funkcia. Tzv. lemkovský typ chrámu je charakteristický klesaním výšky veží. Táto kompozícia je formálnym vyjadrením unitárneho spojenia gréckej cirkvi s rímskokatolíckou cirkvou, od ktorej sa prevzal motív výraznej veže vo vstupnom priečelí, no zachováva si grécky (byzantský) spôsob obradu. Odlíšnosť byzantského obradu od rímskokatolíckeho spočíva vo vizuálnom oddelení svätyně s obradným stolom (prestol) od hlavnej lode, v ktorej sú sústredení veriaci, ikonostasom.

■ KNIEŽA ANJELOV

Drevený gréckokatolícky chrám v Ladomirovej pochádza z roku 1742. Zasvätený je archanjelovi Michalovi. V náboženskej tradícii sa archanjel Michal zvykne nazývať kniežatom anjelov, anjelom spravodlivosti, strážcom raja, ochrancom Kristovej Cirkvi. Úcta k sv. Michalovi je veľmi stará a rozšírená. Traduje sa viacero udalostí, pri ktorých sa zjavil a pomohol k víťazstvu nad pohanmi alebo ochránil pred nebezpečenstvom. Na Slovensku patrí k najčastejšie uctievaným patrónom.

Chrám sv. Michala Archanjela v Ladomirovej leží na rovinatej pláni údolnej nivy riečky Ladomirky, pôvodne na okraji obce pri cintoríne. Jeho areál je obohaný

drevenou ohradou so vstupnou brámkou štvorcového pôdorysu, krytou šindľom. V blízkosti chrámu stojí mladšia zvonica, ktorá svojou konštrukciou a vonkajším výrazom tvorí s chrámom jeden celok. Chrám sa svojou architektúrou trojpriestorovej zrubovej stavby s tromi výškovo klesajúcimi vežami radí k lemkovskému typu chrámov východného obradu. Na pozdĺžnej osi orientovanej od západu na východ má vysokú vežu so zvonnicou nad vstupom, ďalej širšiu štvorcovú loď a na východe menšie štvorcové presbytérium. Nad každým z priestorov vyrastá samostatná strecha – nad vežou jednoduchá ihlanová, nad loďou a nad svätynňou stupňovitá ihlanová strecha. Vysoké telo veže, ako aj všetky strechy sú pokryté šindľom. V zvonovej komore veže v súčasnosti nie sú žiadne zvony – tie sú v samostatnej zvonici v blízkosti chrámu.

■ DOMINANTNOSŤ

Loď od svätyně oddeľuje ikonostas. Vo svätyni je umiestnený prestol s oltárom. Do svätyně má vstup len kňaz, dianie vo svätyni je vnímateľné z lode chrámu cez dverné otvory v ikonostase. Ikonostas ladomirského chrámu patrí k najbohatším a najreprezentatívnejším na Slovensku. Pochádza z obdobia výstavby chrámu. Výtvarne je poňatý v štýle baroka. Na rozdiel od pomerne triezveho výrazu chrámovej architektúry v exteriéri ikonostas je kompozične, farebne a najmä dekoratívne veľmi bohatý, je hlavným atribútom a korunou chrámu. Prevládajúcou červeno-zlatú farebnosť dopĺňajú modré popisné dosky nad ikonami tak, že znásobujú iluzívnu

hĺbku kazetových polí ikon aj horizontálnu kompozíciu ríms oddeľujúcich rady jednotlivých poschodí. Ikonostas je päťradový s kompozične i tvarovo zvýrazneným stredovým poľom. V ňom, v rade nad sebou, sú umiestnené významovo najvážnejšie zložky: dvojkrídlové vyrezávané a zlatené cárske dvere, nad nimi ikony Poslednej večere, Krista veľkňaza a motív ukrižovania. Rady ikon sú zoradené podľa záväzných pravidiel. Základný rad v prízemnej časti obsahuje ikony: sv. Mikuláša biskupa – Bohorodička Hodigitria s korunou – Kristus Učiteľ – sv. Michal archanjel ako patrón chrámu. Medzi týmito ikonami sú dverné otvory do svätyně – v strede cárske dvere, po stranách tzv. diakonské dvere, ktoré nie sú osadené krídlami. Druhý rad obsahuje ikony sviatkov (tzv. prazdniky), tretí ikony apoštolov, štvrtý medailión prorokov. Piaty rad v tomto ikonostase tvoria ikony na podstavcoch prízemného radu – pod prvou a pod patrociónskou ikonou. Architektúra ikonostasu – rímsy jednotlivých poschodí aj zvislé stojky oddeľujúce a rámujujúce jednotlivé ikony – je bohato zdobená prevažne červenou polychrómiou a zlatením vyrezávaním s motívmi úponkov viniča a akantových listov. V rovnakom výtvarnom výraze je aj architektúra prestola a žertvenika vo svätyni.

Chrám svätého Michala Archanjela v Ladomirovej svojou architektúrou i výtvarným poňatím dokumentuje osobitý prejav religióznej architektúry rôznych etníc. Je to prejav, ktorý sa zrodil zo vzájomného prieniku latinskej a byzantskej kultúry vo forme, aká sa v iných častiach Európy nevyskytuje.

Bzenická a Vyhnianska dolina s majestátnym Jelenej skaly – Jerzistánu – a Banského vrchu tvorí spojovací koridor do oblasti starých a prastarých baní, ktoré sa končia banickou obcou Banky. Štôlne po bokoch tohto údolia svedčia o rozsiahlej a dlhodobej banskej činnosti, v rámci ktorej sa tu vyťažili neuveriteľné množstvá drahého kovu. Podľa nálezu templárskeho lablu z roku 1255 bola vyhnianska teplá voda zrejme objavená pri bankských prácach ešte pred týmto rokom.

Potulky po krajine zlata, striebra a medi IV.

Zlato na Kriváni

Milan AUGUSTÍN – Foto: autor

Rok 1255 je pamätný aj preto, že Bystrých bana, niekedy tiež nazývaná Nový Zvolen, teda dnešná Banská Bystrica, získala podľa Mestského a banského práva mesta Banská Štiavnica štatút a práva banského mesta. Toto mesto bolo len centrom a samotná ťažba sa realizovala v jednotlivých lokalitách fatranského a nízkotatranského komplexu.

■ BANE NA LIPTOVE

Banskí prospektori následne prekročili cez jednotlivé priesmyky tieto horstvá a začali zakladať prieskumné bane z liptovskej strany. Majestátnom horného Liptova je samotný horský komplex Kriváňa, ktorý lákal ťažiarov a baníkov svojimi možnosťami ťažby zlata, ale aj iných rúd. Centrom tejto banskej pospolitosti sa stali Hybe, ktoré dostali názov od potoka Hybica, pretekajúceho cez ich chotár. Vieme, že v roku 1230 traja vlastníci vlastnili hybský chotár, na ktorom sa sústreďovali baníci pôsobiaci v liptovskej oblasti. Zrejme to má akýsi súvis aj s návštevou a záhadnou smrťou veľkého templárskeho vizitátora v Liptove, ktorý by mal byť pochovaný v prvom kostolíku v Martinčeku. Je historickou kuriózitou, že uhorský kráľ Belo IV. v roku 1239 pričlenil toto územie k svojmu kráľovskému majetku. Po neblahom vpáde Mongolov a Tatárov, ktorý neobišiel ani tieto oblasti, došlo takmer k vyľudneniu Horného Uhorska. No v roku 1265 získali Hybe privilégia banského mesta a ich obyvatelia – baníci – sa pokúšali dolovať zlato a sprievodné rudy na úpäti masívu Kriváňa. Nie je známe, prečo mali k dispozícii len túto časť krivánskeho komplexu, keďže sme informovaní o banskej ťažbe zlata v jeho výšinných partiách vo výškach od 1 600 do 2 300 metrov, ktoré však nevieme, komu boli v tom čase vyhradené.

■ SMRŤ TEMPLÁRA

Možno práve táto otázka je za záhadnou smrťou veľkého templárskeho vizitátora, ktorý zistil neoprávnenú ťažbu zlata v horských partiách Kriváňa, preto musel pravdepodobne umrieť. Je to však len hypotéza, ale veľmi lákavá a presvedčivá. S odstupom času sa hybskí baníci vzdali banskej ťažby na úpäti Kriváňa a odišli hľadať banské štálie do Bocianskej doliny. Potom sa mestečko preorientovalo na remeselnú výrobu a poľnohospodárstvo a postupne stratilo charakter banského strediska.

Ranú formu výšinného baníctva v krivánskom komplexe si ešte osvetľime, aj keď už v stredoveku bola pre nízky zlato zastavená. No do hry o zlato vstupuje kráľ Matej Korvín, ktorý dal príkaz na konci 15. storočia vyraziť nové prieskumné štôlne v dnešnom Škaredom žlabe. Zdá sa, že touto úlohou boli poverení baníci z Banskej Štiavnice, ktorí sa napokon presvedčili, že krivánske bane sú veľmi vzdialené, prístupné len v určité časti roka a navyše málo výnosné. Keď banskobystrický medenorodný

bansko-hutnícky komplex ovládol nemecký finančník Jacob Fugger, zazdalo sa mu, že by pri svojich finančných možnostiach mohol so svojimi baníkmi ťažiť krivánske zlato. Ale i on sa presvedčil, že baníctvenie zamerané na zlato je tu málo výnosné.

■ SYMBOL SLOVÁKOV

Aj cisár Maximilián II. (1527 – 1576), ktorý sa intenzívne zaujímal o uhorské baníctvo a dokonca kodifikoval takzvaný Maximiliánov banský poriadok, taktiež zatúžil po tatranskom zlate. Dal príkaz vybudovať banskú cestu z Belanského na Vyšnú Priehybu, kde bola otvorená prieskumná a ťažobná štôlna zameraná na ťažbu zlata. Pod Veľkým žlabom boli zriadené stupy a rudný mlyn. Ale ani tento pokus nevyšiel. V 18. storočí slovenský polyhistor Matej Bel Funtík z Očovej vo svojich slávnych Noticiách na strane 571 napísal, že pod tatranským vrchom Štít, ktorý sa dnes nazýva Baranec, sú opustené bane. Vieme, že v rozmedzí rokov 1700 až 1718 tu ťažili banskobystrickí ťažiarov. Majestátny Kriváň, vysoký 2 494 metrov, nie je len dominantou severného Liptova, ale právom patrí k symbolom našej krajiny a spomína sa v povestiach, piesňach i v ľudovej slovesnosti a často je aj námetom výtvarných diel. Dokonca v našej planetárnej sústave obieha aj planétka s rovnakým názvom – KRIVÁN, číslo 24 260. „Zlatá“ minulosť tohto priam mytického vrchu je však málo známa, no na jej príklade sa dá sledovať vývoj stredovekého baníctva u nás a vzájomné prepojenie geograficky vzdialených oblastí, ako bola Terra banensium – Zem baníkov – s centrom v Banskej Štiavnici, s banským komplexom v Západných Tatrách na Kriváni. Starí baníci boli ako vtáci. Neboli pripútani k zemi ako roľnícke obyvateľstvo, ale boli spojení v banských bratstvách zasvätených sv. Klimentovi Rímskemu, ako aj iným svätcom, a Matke Božej, ktorú nazývali aj Naša milá pani. Ak sa však rozhodli odísť, nedokázal ich nikto zadržať, a kde prišli, boli vítaní... Vedeli totiž otvoriť skaliská a bralá, najšť dračie žily, v ktorých bol drahý kov. Baníci umierali mladí na úrazy, choroby a od zodratie sa v práci. Už v 13. storočí malo banské mesto Banská Štiavnica xenodochium et hospitálie – starobinec a špitál, a ich duchovné potreby saturoval špitálsky Kostol sv. Alžbety. Mnohé príklady staré storočia by boli vhodným precedensom pre dnešný svet, ktorý akoby stratil mieru, ale najmä smerovanie. A tak starí baníci sú dodnes príkladom hľadania zmyslu plnohodnotného života a času, ako aj duchovným odkazom pre nás a našich nasledovníkov. Poznanie našej histórie nám totiž poskytuje kľúč na pochopenie súčasnosti a ukazuje cesty budúcnosti.

Baníci sa vedeli radovať, žiaľ, ale aj trpieť a hrdo umierať. Taký bol banický život a banická sláva. Zdar Boh hore, smrť nám kynie, šachta volá, kahan už tlie...

